

מבוסס על לקו"ש חי"ז 182

אני לא מאמין שזה קרה לי, איך מתקנים?

בסוף מפגש בין דתי, ביקש הכומר מהרב והמופתי להישאר רגע בצד. "ידידים, אנחנו משמשים אוזן לנאמנים שלנו לשם ויודי ובקשת מחילה, אבל מה איתנו? אנו עצמנו לא פורקים את הלב בפני אף אחד ונותרים מיסורים עם כישלונותינו. אולי נטה אוזן אחד לחטאי השני ונעניק מחילה?"

"אני מתנדב להיות הראשון", המשיך הכומר. "לא נעים להודות, אבל אני סובל מחולשה חמורה. אני מועל בכספי התרומות לכנסייה ולוקח כמה אחוזים לעצמי". זה היה חמור, אבל הם מחלו לו.

"אהיה הבא בתור", אמר המופתי. "קשה להוציא את זה מהפה, אבל אני לא מצליח לעמוד באיסור שתיית אלכוהול. לפעמים אני נשפך על בקבוק יין טוב ולא מניח אותו עד שמתרוקן". וואו, זה באמת היה חמור למוסלמי הגון, אבל הם מחלו באדיבות.

"גם לי יש חולשה", אמר הרב, "אני לא שומר סודות. כשאני שומע רכילות טובה – אני רץ לספר..."

יש שלושה סוגי סודות: סוד בינוני שהאדם מגלה רק לחברים קרובים. סוד אישי שמגלה רק לאשתו, וסוד כואב באמת שאינו מגלה אפילו לעצמו. הוא כל כך מתייסר להיזכר בו שמדחיק אותו מהתודעה. לחיות זה אומר לעשות גם טעויות, ליפול במעשים כאלו שאינם מתאימים לנו ומנמיכים את הדרגה הרוחנית שלנו – וכאן עולה השאלה איך מתקנים?

מדי בוקר כשנזכרים בכישלון של אתמול, וקל וחומר בערב ראש השנה כשעורכים חשבון נפש על השנה שהייתה ונזכרים בפאדיחות חמורות שלא מתאימות לנו, מה לעשות כעת? מה דרך התשובה **הפשטה והישרה** כדי לתקן מעוות שאינו יכול לתקון? למשל, יהודי ירא שמים שקולט בשקיעת החמה שהוא ח"ו שכח להניח תפילין. או ירא שמים שהיה בחופש ולא שלט ביצר הרעב והכניס מזון שאינו עומד בסטנדרט הכשרות שלו. או בני זוג שחטאו בעינים אסורים וכו'. והצעקה הפשוטה בערב הימים הגדולים שלפנינו: "מה נאמר לפניך יושב מרום ומה נספר לפניך שוכן שחקים?".

הנה כמה דוגמאות לתיקוני עוון שביקשו יהודים מהרבי מליובאוויטש:

1. אגרות קודש טז/פ: במה ששואל עוד פעם אודות המאורע [ששכח להניח תפילין]... שם טז/פד: במה שכותב אודות תיקון להלבנת פני חברו ... שם יד/רלא: במה שכותב אודות תיקון לעוון הידוע...

לפעמים עולה בקשה כואבת לתיקון טעות חמורה יותר: כזו שיצאו משליטה ויצרה מציאות חדשה באוויר העולם. כמו בני זוג שילדו ילד בלי שמירה על טהרת המשפחה ונוצרה מציאות עצמאית שאינה תלויה כבר בהורים. והשאלה גדולה שבעתים: איך אפשר לתקן מציאות שעומדת בפני עצמה?

שם כ/צז: כותבת שכאילו אין איך לתקן [לידת ילד במצב של העדר שמירת טהרת המשפחה]... שם ט/שכה: תיקון למי שילד ילד מאישה נוכרית...

אנו רוצים לדון היום בנקודה נפלאה ומרוממת עד אין קץ: התיקון המועיל ביותר הוא להפוך את הנפילה **לכוח מניע לשינוי**. במקום לראות בה סוף וייאוש, להפוך אותה להתחלה גדולה וכך הנפילה עצמה הופכת להיות רגע של עלייה.

ב. הבה נחפור לעומק ונחקור היטב את מושג התשובה. אפשרות התשובה והחזרה הביתה היא מושג מופלא, מפתיע ובעיקר תמוה שאינו מתקבל על הדעת. איש מאיתנו איננו מתנהג בצורה כזו עם אחרים שחותרו נגדו וקשה מאוד להבין מדוע נוהג איתנו ה' אחרת ומעניק לנו אמון אינסופי.

ראשית, עצם מושג התשובה הוא תמוה: איך מילים יכולות למחוק מעשים? מה פתאום לוקח הקב"ה את המילים שלנו ופותח בגללן דף חדש מכאן ואילך? האם בקשת סליחה על נהיגה עם טלפון תשכנע מישהו להשאיר בידינו את רישיון הנהיגה? ובפרט אם זה קרה כבר שלוש פעמים?!

יתירה מכך והוא עיקר עיונו היום: איך ההווה יכול לשנות את העבר? כיצד אומרים חז"ל שהתשובה (לא רק מתעלמת מהעבר, אלא) הופכת אותו לשגגות או לזכויות ומתקנת אותו עצמו – והרי העבר אין ויצא משליטתו לחלוטין?

נתחיל בפרשת השבוע: פרשת "ניצבים" חותמת תמיד את השנה ומכניסה אותנו בשערי הימים הנוראים. ביומו האחרון של משה רבנו, בשבעה באדר, הוא כינס את עם ישראל למעמד כריתת ברית נצחית עם ה'. "אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלוהיכם, ראשיכם שבטיכם ... מחוטב עציך עד שואב מים". משה הכריז כי ברית הנישואים עם ה' היא נצחית ולא תיפסק לעולם.

כאן מתחיל פרק בן 14 פסוקים שעוד לא נאמר כמותו. זה מדהים לגלות אבל עד הפסוקים האחרונים בתורה, לא דובר על התשובה וכאן מבטיח משה את הבשורה הגדולה עלי אדמות: הקב"ה ישאיר תמיד דלת פתוחה. הוא לעולם לא יוותר עלינו. בעוד שאנו רגילים לחטאים של גט ובגידה שאי אפשר לתקנם, הקב"ה לעולם לא יפסיק לחכות שנשוב. בהערה¹ הובא סיפור מופלא.

2. דברים ל: והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבת אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך ה' אלוהיך שמה: **ושבת** עד ה' אלוהיך ושמעת בקלו ... **ושב** ה' אלוהיך את שבותך ורחמך **ושב** וקבצך מכל העמים אשר הפיצך שמה ... ואתה **תשוב** ושמעת בקול ה' ...

בפרטיות יותר, מציאות התשובה אומרת שני פרטים. ראשית, ה' מתעלם מהעבר ופוחת דלת חדשה מכאן ואילך. הוא שוכח את מה שהיה ומעניק אמון מחדש. דוגמאות ידועות לכך: שאול המלך שנאלץ למות בעונו ועדיין הובטח לו רגע לפני מותו: "מחר אתה ובניך עמי" בגן עדן. מנשה המלך שנפתחו לו שערי שמים, ורבי אלעזר בן דורדייא שקנה עולמו בשעה אחת. בהערה² הובא משל נהדר מהמדרש.

תשובה ז,ד: ואל ידמה אדם בעל תשובה שהוא מרוחק ממעלת הצדיקים מפני העונות והחטאות שעשה, אין הדבר כן, אלא אהוב ונחמד הוא לפני הבורא כאילו לא חטא מעולם.

אבל התשובה אומרת דבר גדול הרבה יותר, שהוא ממש בלתי מתקבל על הדעת: כוחה של התשובה כה גדול, עד שהיא הופכת את העבר הבעייתי ומעניקה לו עצמו גוון מחדש. בסוף מסכת יומא בא האמורא הגדול ריש לקיש ומעניק תקווה אדירה. הוא הופך את הקערה על פיה ואומר: אל תהיה מרוסק מהעבר שלך. אל תיתן לטעויות של אתמול להרוס את ההצלחה של מחר. בכוח תשובה נכונה **יום האתמול יכול להתהפך**³.

יומא פו,ב: אמר ריש לקיש גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כשגגות, שנאמר (הושע יד, ב) 'שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך' והרי העוון נעשה במזיד וקרי ליה מכשול?! [מכאן שהתשובה הופכת את המזיד לכשל בשוגג]. וכך הוא?! והרי אמר ריש לקיש גדולה תשובה שזדונות נעשות לו

¹ הסיפור הבא התרחש בשנה שעברה (<https://www.kikar.co.il/374775.html>): נתנאל הוא בעל תפילה וותיק שמתפלל בבית כנסת בירושלים. בסערת הקורונה והתרוקנות בתי הכנסת, בוטל החוזה שלו והוא חיפש מקום להיות בו בעל תפילה. מישהו הציע לו לשמש חזן בשיבה של נערים מתחזקים ביישוב מעבר לקו הירוק. זה היה רחוק, גם לא מכווץ לפי טעמו, האווירה לא רצינית, אלו נערים קופצניים, עם הפרעות קשב או בשלבי בלבול אחרים בחיים, אבל לא עמדה בפניו ברירה יותר טובה. אולם היה רגע אחד שטלטל אותו והצדיק את הנסיעה. בלילה השני של ראש השנה, לפני ערבית, ניגש נער מתוק אל הבימה וביקש להעביר שיחת חג. הוא סיפר על חבר שלו, מושיקו שמו, שעבר מסכת חיים קשה. מושיקו עזב את החיים הדתיים לחלוטין, נסע להודו, גידל שיער ארוך ושקע בסמים ובשאר מרעין בישין לתפארת המזרח. אולם לפני חודשיים, המשיך וסיפר הנער המתוק ליד הבימה, התפללו במירון ופתאום אני רואה את מושיקו עם כיפה, שיער קצוץ, רגוע ופאות מעטרות את לחייו. "הלו מושיקו, איפה קנית את הפאות?", שאלתי. הוא ענה בעדינות: "לא קניתי. הן שלי". התיישבנו והוא סיפר לי מה החזיר אותו ארצה. "פגשתי חבר שגר ליד הריי. סיפרתי איך ניתקתי עימם את הקשר והם בטח לא רוצים לשמוע עלי". החבר הביט בי ואמר: "מושיקו, תדע לך, שמאז שעזבת את הבית, ההורים שלך לא נועלים את הדלת בלילה. הם משאירים אותה פתוחה 24 שעות, אולי תעבור באזור ותרצה ללחוץ ולהיכנס הביתה..."
² שודדים הפילו את חתנתם על האזור. המלך שלח יחידה צבאית מובחרת והם תפשו את השודדים והכניסו אותם מאחורי סורג ובריח. אמנם חבורת השודדים חפרה מנהרה תחת הכלא וברחה, רק אחד מהם חשש לברוח ונשאר בתא הכלא. המלך נדהם מהבריחה וביקש לראות בעצמו את המנהרה שחפרו. הוא נכנס לתא הכלא, ירד למנהרה, חצה אותה הלוך וחזר וכשעלה בחזרה למעלה, ראה את השודד היחיד שחשש לברוח. אמר לו המלך בזלזול: טיפש שכמותך, יכולת לברוח דרך המנהרה ולהיות עכשיו משוחרר לחופשי כמו חבריך... וכך אומר ה' לרשעים, טיפשים שכמותכם, נתתי לכם את ההזדמנות לשוב ומדוע לא ניצלתם אותה?
³ אי אפשר להשתחרר מההרגשה שריש לקיש דיבר על העבר שלו עצמו, וכידוע הסיפור עם רבי יוחנן ואכמ"ל.

כזכויות, שנאמר (יחזקאל לג, יט) 'ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם יחיה' (רש"י: על העברות)? לא קשיא, כאן בתשובה מאהבה (שנעשים כזכויות) וכאן מיראה (שנעשים רק כשגגות).

וכל מושג התשובה מתחילתו עד סופו לא ברור בכלל: ראשית בעצם העניין: איך מילים יכולות למחוק מעשים? כיצד מילים יכולות למחוק עבר וכי מישהו שייתן לי סטירה מצלצלת ואחר כך יבקש סליחה – אאמין לו?! וכי אתפשר על פחות מהתנצלות פומבית ופיצוי כספי?!

הנה תמיהתו החדה של רבי יוסף אלבו בספר העקרים ד, כז: בעניין התשובה ישנו ספק גדול: אחר שנעשית העבירה בפועל, מה תועיל התשובה בחרטה ובוודיו? וכי ההורג את הנפש או המחלל את השבת... תשוב נפש הנרצח בוודיו וחרטה? או השבת המחוללת תשוב ותישמר בזה? הרי זה דומה למי שסתר הבית וחוזר ובונה אותו בדיבור בפיו! והרי לא יבנה ברוב דברים! והיאך תספיק תשובה למרק החטא שנעשה בפועל?

ואולם התמיהה עולה פי כמה וכמה על דברי ריש לקיש, לפיו התשובה גואלת את העבר. הרי במימד הזמן ישנו כלל פשוט: אי אפשר להשיב את הזמן לאחור. דבר שקרה והתרחש הוא יצא משליטתנו לחלוטין ואי אפשר למחוק אותו. כל כך הרבה פעמים אנו נשבעים לתת כל אשר לנו כדי להשיב רגע לאחור, אבל זה בלתי אפשרי. זה קרה וזהו זה. כמה היה אדם מוכן לתת כדי לשוב 30 שניות לאחור ולתקן רגע ששיחק עם הטלפון בנהיגה ומי יודע מה קרה ל"ע? כמה אדם מוכן להקריב כדי למחוק מילה שגררה ריב של שנתיים? אבל אין מה לעשות, חלב שנשפך לא יחזור לבקבוק⁴. ואיך תשובה מועילה ככל שתהיה הופכת את העבר לזכות?

נחיד את התמיהה: נחשוב על יהודי שחוזר הביתה בשעת לילה מאוחרת כשהוא מת מרעב. כל היום התרוצץ ממקום למקום ולא הכניס פרוסת לחם לפה. החלום היחיד שלו להיכנס הביתה ולמצוא על השולחן מנת עוף עם אורז ופרי העונה. אבל אשתו התמוטטה לפניו והיא קרסה למיטה בשבע בערב בלי להיכנס למטבח. גרוע מכך: זה היה בדיוק יום רביעי שנגמרו הקניות משבוע שעבר ועוד לא נעשו הקניות לשבת הבאה ולא נותר במקרר אפילו ביצה ועגבניה לסלט.

הוא מאבד שליטה, רץ מסוחרר לסטקיה, לא שואל ולא בודק, חוטף שווארמה בלאפה ה' ירחם ובלע בראש מסוחרר. בבוקר הוא מתעורר ולא מאמין לליל האתמול. הוא מנסה לשכנע את עצמו שזה דמיון, אבל ההרגשה בבטן מזכירה לו שהוא אכל שווארמה באחת בלילה... מבוהל הוא מתקשר לעבודה שלא יגיע היום ושב בתשובה שלמה. מתפלל בכוונה, קורא את כל ספר התהלים ונותן צדקה.

חולפות השנים והוא עולה לבית דין של מעלה. המלאכים פותחים את הספרים ומניחים הכל על המאזניים. הדיין הופך להיות מתוח ושקול בדיוק, מחצה זכויות ומחצה עוונות, אבל אז מגיע המלאך עם הלאפה והשווארמה ומניח על המאזניים, הטחינה עוד נוטפת ממנה, וזה מטה את הכף לצד הזכות והוא מביא את העולם לגאולה. שכן גדולה תשובה שזדונות נעשו לו כזכויות.

הנה קושיית מהר"ם בן חביב, מגדולי רבני ירושלים לפני כ-300 שנה ובן אחת המשפחות הספרדיות המיוחסות, נכד המהרל"ב"ח, הרב לוי בן חביב, והרב יעקב בן חביב מחבר העין יעקב:

מהר"ם בן חביב בספר תוספת יום הכפורים: יש להתבונן היאך אפשר שגוף העבירה יעשה זכות?

ועוד קושיית המהרש"א במקום: איפה הצדק והרי נמצא חוטא נשכר?

חידושי אגדות מהרשא: זדונות נעשו לו כזכויות הוא לכאורה דבר תמוה דנמצא חוטא נשכר?

⁴ למה הדבר דומה? משל עממי: שחצן אחד היה פוגע בסביבה ללא הבחנה. מאיים, זורק הערות משפילות ומעורר ריב ומדון. הגיע ערב יום הכיפורים וכדרכם של יהודים ערך חשבון נפש כנה וזכר בכל האומללים שעזבו את בית הכנסת בוכים בגללו. הוא הלך לבית הרב לבקש עצה ותיקון לנפשו. הרב שאל: "בכמה אנשים פגעת השנה?". "חמישים", הוא ענה. "ובכן", אמר הרב, "התיקון שלך יהיה כדלהלן: תיקח קרש עץ ותנעץ בו חמישים מסמרים. אחר כך תבקש סליחה מכל אחד מחמישים האנשים שהכאבת לו ואחרי כל בקשת סליחה, תשלוף מסמר אחד מהקרש. כאשר תשלים את המשימה ותוציא את כל המסמרים החוצה, תחזור אלי עם הקרש בידך".

אחרי שבוע חזר האיש עם לוח העץ ואמר בגאווה: "כבוד הרב, שלפתי את כל המסמרים, עמדתי במשימה!". הרב הרים את לוח העץ והראה לו: "המסמרים יצאו, אבל החורים בתוך העץ נשארו. אתה יכול לפתוח דף חדש מכאן והלאה, אבל המילים הפוגעות נותרו צרובות בזיכרון ולא נמחקו".

ב. המהר"ם בן חביב מסביר בפשטות את דברי ריש לקיש: הכוונה לכך שהמצוות של בעל התשובה שוות יותר. הזדונות שלו גורמות לכך שהזכויות שלו יזכו אותו ביותר שכר. שכן אדם שחוטא ואחר כך מוצא את הכוחות העילאיים לפרוש מהחטא, העשייה שלו תובעת יגיעה פי כמה מאשר מי שלא טעם חטא ואין בו רגישות אליו. ריח הסיגריה מבלבל יותר את זה שעישן והפסיק מאשר את זה שלא עישן מעולם. ולכן בעל התשובה זוכה לשכר גדול יותר על הפרישה - וכך יוצא בסופו של דבר שהזדונות נעשו לו כזכויות, והחטא עצמו גורם לזכויות רבות ולכך שהעשייה תיחשב מעולה יותר משל הצדיק.

למה הדבר דומה? ישנו משל מדרשי ידוע על מלך שהחזיק במרתף שלוש חביות דבש יקרות ביותר. זה היה דבש משובח שלא נמצא כמותו בכל הארץ והמלך שמר עליו מכל משמר. פעם נאלץ המלך לעזוב את הממלכה לתקופת זמן וחשש לגורל החביות. הוא קרא לשלוש ידידיו הנאמנים ביותר וביקש מכל אחד לשמור מכל משמר על חבית דבש אחת.

לאחר שנה שב המלך לארצו וקרא לידידיו להחזיר את החביות. התברר שאחד מעד ביצרו ואכל הכל. אחד לא פתח ואחד פתח ומיד סגר. ובכן מי משלושתם קיבל את השכר הגדול? זה שלכתחילה לא פתח או זה שפתח וסגר? חביב המלך את זה שפתח וסגר, כי הוא הכיר בטעם הדבש המובחר ובכל זאת שלט ביצרו באהבתו ונאמנותו למלך.

מהר"ם בן חביב שם: כיון שטעם בטעם החטא והכיר במים גנובים ימתקו, ואפילו הכי פירש מהעבירה מאהבת ה', ימצא דאותה עבירה שעשה כבר גרמה דפרישה זו שעשה היא זכות גדול. משא"כ בצדיק שמעולם לא חטא.

ואולם, אין זה פשטות דברי הגמרא שהזדונות עצמם מתהפכים ומקבלים ציור חדש. והתמיהה כיצד? בואו נחזור רעיון חסידי כביר, שהוא אבן דרך לחיים ומאיר וגואל את הרגעים החשוכים ביותר. הרבי מליובאוויטש מקדיש לכך שיחה ארוכה ומפולפלת ויסוד הדברים בפרק ז' בתניא.

ג. תשובה משמעותה מילה אחת: "פרשנות". התשובה גואלת את העבר הבעייתי ומעניקה בדיעבד משמעות מיוחדת למה שקרה וכך משנה את העבר ופותחת פתח חדש לעתיד.

כאשר יהודי שב בתשובה, הוא קודם כל אומר לקב"ה: **זה לא היה אני**. תאמין לי שאני לא אדם רע, לא רציתי לחטוא נגדך ולהכעיס אותך, אלא נסחפתי, נגררתי ונכשלתי ביצרי. אילו יכולתי להשיב את הזמן לאחור, הייתי נמנע ממה שקרה. ולכן התשובה הופכת קודם כל את העוונות לשגגות, כי היא מאירה באור חדש את מה שכבר קרה. קודם לא ידענו אם הדבר נעשה בכוונה תחילה ועכשיו מקבל העבר משמעות חדשה וכאילו נעקר מתחילתו.

ראיה פשוטה שכך היא תשובתו של היהודי: עובדה **שהוא שב**. מגיע חודש אלול ועשרת ימי תשובה ויהודי לא נרדם בלילה. הוא מבקש מעומק הלב שימחל לו על חטאיו. אך בעצם מה מדאיג אותו? הרי כל השנה הוא חטא בשאט נפש, שימשיך לחטוא הלאה ומה קרה? האם מישהו שמע פעם על אדם שנכנס לתחנת המשטרה בראשון לציון וביקש מחילה על מעשה חמור שעשה אתמול? הוא חנה בטעות בחנייה אסורה וכעת ליבו נוקפו שחטא נגד מדינת ישראל?! הדבר לא קרה לעולם, כי לא אכפת לנו לחנות במקום אסור. אכפת לנו רק להיתפס! ואדרבה: כששומר עוצר ומעיר, אנו כועסים עליו ולא על עצמנו! אך כשמגיע עשרת ימי תשובה, יהודי מתחלחל בעומק נפשו. מכאן שהוא **לכתחילה לא רצה בחטא ומבקש לעקור אותו מתחילתו**⁵

⁵ הרבי הזכיר כמה פעמים כי בשפות אחרות אומרים "חרטה" ואילו אצל יהודים אומרים "תשובה". אלו שתי גישות מהפכניות: "חרטה" פירושה, חטאתי בזמנו בלב שלם אלא שכעת אני חוזר בו. ואילו "תשובה" משמעותה, מעולם לא רציתי בחטא ואני רק שב לעצמותי הטהורה.

וכיון שכן, הקב"ה מוחל לנו, כי הוא מאמין **לבקשת הסליחה שלנו יותר משהוא מאמין לחטא שלנו**. הוא יודע שאנשים לא רעים אלא נסחפים ולכן הסליחה במילים משקפת את האמת הפנימית שלנו, יותר מאשר המעשה הרע שנפעל בידיים⁶.

3. ספר העקרים שם: הפעולות האנושיות שעליהן ישובח האדם או יגונה, הן הפעולות הנעשות בבחירה וברצון והדרך לבחון זאת היא, אם **לאחר שנעשה המעשה הוא רוצה בקיומו ושמח בו**, אבל אם אחר שנעשה הפועל ההוא, אינו חפץ בו והיה **מעדיף שלא נעשה לכתחילה** - אין ראוי שייחוס אליו המעשה אלא לאונס וטעות. לכן כאשר מתחרט על העבירה זה מורה שלא נעשה הפועל ההוא ברצון גמור ואילו הדבר היה תלוי רק בו - לא היה עושהו מלכתחילה.

התורה כדרכה מכניסה זאת באות אחת: **במדבר ה,יב: איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל** המילה "תשטה", מלשון "סטייה מדרך הישר", אמורה להיכתב עם האות "סמך" ולא עם האות "שין"?

סוטה ג,א: אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות, שנאמר: **איש כי תשטה אשתו**.

התוועדיות הרבי מלובאוויטש תשמ"ב ב/53-52: יהודי מצד עצמו אינו שייך לעניין של חטא כלל. וגם כאשר נכשל בחטא חס ושלום, אין זה חיסרון עצמי אלא דבר שמחוץ הימנו שנדבק אליו. זאת אומרת היות שהוא נמצא בעולם הזה הגשמי והחומרי... נדבק אצלו משהו מגשמיות וחומריות העולם. ולכן, אף שזהו חיסרון, אין זה חסרון עצמי.

עד כאן דובר על הרמה הראשונה של התשובה, שהופכת את העבר לשגגה ופותרת פתח לעתיד. ואולם החידוש של ריש לקיש הוא יותר גדול: התשובה הופכת את העבר המר והשפל **לזכות**. שכן אי אפשר לעלות גבוה בלי לרדת ואי אפשר להתחבר חזק בלי לריב. אף אחד לא רוצה לרדת וליפול, אבל אם מתרחשת ירידה חלילה, היא חלק מהמשחק וצריכה להפוך לרגע של התחלה חדשה.

תשובה אמיתית היא כזו שאומרת: רבש"ע, העבר לא היה רק טעות, אלא לימוד ולקח גדול. השכלתי ממה שקרה ובגלל זה אתאמץ בעתיד הרבה יותר. אתקשר אליך ביתר אומץ **ואקח על עצמי התחייבויות שלא הייתי לוקח קודם לכן**. תשובה מאהבה אמיתית מתבטאת באופן מעשי בכך שלוקח על עצמו התחייבות שלא היה לוקח לולי הנפילה.

נשוב למשל של חוטף השווארמה באמצע הלילה ונוסיף עד פרט. מדובר כאן שאותו בעל תשובה עשה עוד משהו שלא הוזכר קודם: הוא קם בבוקר ונזכר במה שהיה וקיבל על עצמו הצטרפות לשיעור חדש שלא היה מקבל אחרת.

ולכן הזדונות עצמם הופכים לזכויות, כי בדיעבד התברר שהם היו "מכשירי מצווה" שהכשירו את העלייה החדשה של עכשיו. דעת רבי אליעזר היא שמכשירי מצווה חשובים כמו המצווה עצמה ודוחים את השבת. אם אדם נתקע בשבת בלי סכין לברית מילה, לדעת רבי אליעזר מותר לו לחלל יום שלם את השבת, לחטוב עצים ולהדליק אש ולהמיס מתכת ולהשחזיז סכין ולהגיע אל הברית. כי אי אפשר לעשות ברית בלי להכין סכין וכך ההכנה עצמה הופכת להיות מצווה. עד"ז אותו חוטא לא היה מגיע לעלייה הגדולה שלו לולי החטא של קודם וכך הזדונות עצמם מתבררים בדיעבד כזכות.

הקב"ה הופך את הכישלון לזכות, כי הוא יודע שהצלחות לא מורכבות רק מרגעים יפים. חלק מהן נוצרות ונבנות דווקא בלילות של כישלונות מוחלטים. **יש גבול עד איפה אפשר להתקדם בכוח ההצלחה, אבל אין גבול לתנופה שיכולה לבוא מכוח הירידה. הצלחה יוצרת עוד מאותו הדבר, אבל**

⁶ רעיון חזק: הפסוק אומר: "רחץ ה' את צואת בנות ציון". גם בפרה אדומה שמכפרת על עוון העגל נאמר: "תבוא האם ותקנח את צואת בנה". מהי כוונת הביטוי הלא-אסתטי הזה? האם לא היו יכולים למצוא דימוי מכובד יותר לחטאים שלנו? אלא כאשר ילד מסתובב מלוכלך, אנשים זרים זועקים בתיעוב: "איכס, מסריח פה, שמישהו ייקח אותו". אך האימא מחבקת אותו: "מתוק שלי, בוא אחליף לך את החיתול". כי האנשים הזרים מבלבלים בין הילד ובין הצואה. הם רואים בו עצמו ילד מלוכלך. ואילו האימא יודעת כי הוא עצמו "הילד של מבנה" והריח הרע אינו אלא לכלוך חיצוני.

כישלון יוצר זינוק חדש לחלוטין. בהערה⁷ הובא סיפור מיוחד במינו מאדם גוי שהשכיל להכניס את העבר בקונטקסט נכון ולהפוך אותו בדיעבד לעלייה גדולה.

לקוטי שיחות יז/187: דעת רבי אליעזר במסכת שבת שמכשירי מצווה דוחים את השבת, כי היות שאי אפשר לקיים את המצווה בלעדי המכשיר, הופך המכשיר עצמו לכעין מצווה. וכך בנידון דידן: היות שלדרגה הגבוהה ביותר של תשובה מאהבה, אי אפשר להגיע לולי השבר של החטא, **כצימאון בעלי התשובה לברוח מארץ ציה וצלמוות שהוא ביתר עז מצמאון הצדיקים** (כמבואר בתניא פרק ז) – לכה זדונות עצמם מתעלים ומקבלים גדר של זכויות.

נסיים בנקודה אדירה: לפי היסוד הזה, אפשר להבין שאלה עצומה בספר בראשית, תמיהה שהיא ללא ספק אחת הגדולות במקרא: יש רק אדם אחד בכל ההיסטוריה של עם ישראל שאנו מתארים אותו בהפלאה: "צדיק". לא אברהם, לא משה, לא דוד ולא שלמה, רק "יוסף הצדיק".

ואולם יוסף הצדיק מתנהג בדרך משונה ביותר שלא מאפיינת כלל צדיק וחלילה הרבה פחות מכך: למרות שחלפו 22 שנה מאז שאחיו פשעו ומרדו בו, הוא אינו מוכן למחול להם ומתנכר קשות. כשהם יורדים למצרים אחרי כל כך הרבה שנים ופוגשים בו, הוא תוקף אותם בחריפות ומאשים אותם בעוון חמור של ריגול נגד מצרים. אחר כך משאיר אצלו את שמעון ומכריח אותם לחזור בלעדיו לארץ

⁷ הרב יעקב בידרמן הוא השליח הוותיק באוסטריה. בראשית דרכו הקים בית ספר צנוע ובהדרגה הלך המקום וגדל. הוא שכר עוד דירה ועוד אחת והושיב ילדים בחדרי מדרגות, אבל המקום לא הספיק. הוא קיבל דרישות לרשום ילדים אל המוסד ובלב נשבר נאלץ לסרב.

באותה תקופה נוצרה היכרות בינו ובין הפילנתרופ רונלד לאודר, ששימש אז שגריר ארצות הברית באוסטריה ואחר כך נשיא הקונגרס העולמי. הרב בידרמן שיתף את לאודר והשגריר התחייב לממן בניית קמפוס ענק, אבל התנאי שלו היה שהמבנה יעמוד במקום מרכזי בעיר כדי שכל אדם שיגיע לעיר היפה הזו יכיר את המקום. הם פנו לאחד האדריכלים החשובים באירופה וביקשו להתחיל להכין תוכניות למבנה כזה. יום אחד מתקשר האדריכל לרב בידרמן ומספר כי הוא קיבל טלפון מפקיד עירייה ששמע שהוא מכין תוכניות עבור בית הספר היהודי, והאיש אמר כך: "ברובע השני עומד הפארק הכי מוכבד בווינה שהיה שייך בעבר לקיסר פראנץ יוזף. בשולי הפארק ישנו שטח עזוב שהיה שייך לקהילה היהודית, זה היה מבנה לבידוד עבור ילדים חולי שחפת והנאצים ימ"ש שרפו את הצריפים על יושביהם, והיום השטח נטוש ועזוב. דע לך שזה שטח בנייה ששייך לילדים היהודיים". הרב בידרמן ההמום התקשר ללאודר, הם ניגשו יחד לראש העיר וזה חתם על החכרת השטח לתשעים ותשע שנה עבור בניית בית הספר.

ואז התחיל הבלגן. השטח עמד בשולי פארק ירוק והירוק הוא קודש הקודשים בווינה. קמפיין ענק פרץ בעיתונים ובטלוויזיה נגד זה שמחלקים ליהודים את השטח הכי יפה בווינה "ומי יודע איך שיחדו את ראש העיר...". במרכז העיר הועמדו דוכנים להחתמה נגד התוכנית וכמובן, ראש העיר נעלם ולא הגיב לטלפונים. היה ברור ש-13 וועדות המשנה בעירייה יתקעו את הפרויקט לנצח. הרב בידרמן היה קרוב לייאוש. יש כסף, יש שטח, יש תלמידים שמתחננים לקבל חינוך יהודי – והכול תקוע.

ואז נזכר שמרוב התלהבות שכח לעשות את הדבר הפשוט: לכתוב מכתב לציונו הקדוש של הרבי. הוא עזב הכול, לבש חליפה וחגר אבנט, והתיישב לכתוב מכתב לרבי ולספר את המצב. חלפו שלושה ימים והוא קיבל טלפון מיהודי בשם "ליאון זלמן", מנהל ארגון יהודי מוכר והוא סיפר שיושב אצלו אדם שאינו יהודי, אחד האנשים החשובים במדינה והוא מבקש לפגוש אותו. למחרת נכנס למשרדו של הרב בידרמן, מר הנס דיכאנט, המוציא לאור והעורך הראשי של העיתון החשוב באוסטריה. יש לו שלושה וחצי מיליון קוראים מתוך שבעה מיליון תושבים.

דיכאנט אמר: "לפני ארבעים שנה, בשנות החמישים, פרסמנו כתבה בעלת אופי אנטישמי כנגד הקהילה היהודית והלב שלי מצר על כך. אני עברתי את גיל שמונים ולא רוצה לסיים כך את חיי. אני מבקש תיקון". הרב בידרמן נאלם, הוא לא חווה אף פעם ווידוי. הוא רב ולא כומר... לבסוף אמר שהעיתונים באירופה כותבים נגד המאבק של מדינת ישראל בחמאס והוא מבקש צדק ושינוי.

העורך הבטיח לעשות את זה ואכן עשה את זה, אבל אחרי שבועיים ביקש להיפגש שוב. הוא אמר שהוא מרגיש שזה לא זה. הוא פגע עמוקות בעם היהודי באירופה והוא רוצה לעשות משהו למען היהודים באירופה. מעשה משמעותי שיחליף את הנזק של אז. פתאום נפלה ההכרה במוחו של הרב בידרמן שזה הנס שהוא מחכה לו. הוא סיפר על השטח ששייך לילדים יהודיים ובגלל התקשורת השלילית הוא אינו מקבל אותו. **"זאת ההזדמנות שלך – אמר הרב לעיתונאי - להחזיר לעם היהודי על מה שלקחת ממנו"**.

העורך לא חיכה לסיום הדיון, הוא פשוט קם מהמקום ורץ בסערה. למחרת המתין העיתון על פתח ביתו של בידרמן וכתרת ענק צעקה: "מי נגד ילדים"? עוד יום חלף והכותרת הייתה: "ילדים ועצים צריכים לצמוח יחד". כך שבוע אחרי שבוע, עד שראש העיר התקשר אל הרב בידרמן וביקש לשאול למה לא שומעים ממנו? בסופו של דבר, כל סיעות הבית הצביעו בעד התוכנית כולל מפלגת הירוקים בעצמה. ראש הממשלה בנימין נתניהו הזמין לטקס הפתיחה ו"קמפוס לאודר לחינוך" הוא אחד הקמפוסים הגדולים באירופה לחינוך יהודי.

ישראל ולהביא את בנימין הקטן. ולבסוף טופל נגדו עלילת שווא נוראה ומאשים את אחיו האהוב שגנב את גביע הכסף שלו, ואינו משחרר אותו עד שיהודה קם ועורב להישאר תחתיו עבד.

מה הולך כאן? מה יוסף רוצה להשיג בכל המשחק שלו?

אפשר לומר (והארכנו בעבר) כי יוסף עורך ניסוי על הטבע האנושי. הוא רוצה להוכיח לכולנו את כל מה שדובר בשיעור: א. אנשים לא רעים אלא נסחפים להגן על עצמם. ב. אנשים לא אוהבים לפני שהם רבים. לא לומדים לפני שנופלים ולא יודעים להעריך מהי משפחה לפני שכמעט מחריבים אותה.

כל תכניתו של יוסף תכליתה אחת: להעמיד אותם שוב באותו ניסיון בו עמדו בעבר ולראות איך יגיבו, האם למדו לקח ממה שקרה או לא? לפיכך הוא לוקח מהם את שמעון ומכריח אותם לשוב עוד פעם הביתה בלי אח שלהם. כך מעורר בהם שוב את זיכרון אותו הלילה – כיצד שבו עם אח חסר וסיפרו כזבים שלא קרו.

התרגיל מצליח ולראשונה הם פותחים את הפצע ומדברים על מה שקרה. אחרי 22 שנה של חרם נוקשה שאסר לדבר על הלילה הנורא ההוא בדותן, חטיפת שמעון מחזירה אותם לשם והם קוראים בלב נשבר: "אבל אשמים אנחנו על אחינו, אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו".

אחר כך מגיע יוסף לתקרית עצמה **ותוקע תריז ושנאה בינם ובין בנימין**. הוא מאשים את בנימין בעוון נורא של גניבה ובכך יוצר קרע בין אחיו, ובפרט בין בני לאה ובני רחל. הוא מעניק להם את כל הסיבות להתנער מבנימין ולהכריז: ערבנו לילד ישר ולא לנער גנב ושפל.

אבל 22 שנה חלפו וכולם כבר התבגרו. יהודה קם ומכריז כי מה שקרה אז לא יחזור שוב והוא עצמו יישאר עבד תחת הנער. זה בדיוק הרגע לו חיכה יוסף: הוא לימד את הלקח לכולנו, לכל נכדי האבות לכל הדורות, כי אנשים לא רעים, הם לכל היותר נסחפים להגן על עצמם ואחר כך שבים ומתקנים. ויותר מזה: אי אפשר לגדול בלי להיות קודם קטנים ואי אפשר לטפס בלי ליפול בדרך.

נשוב לשאלת הפתיחה: איך מתקנים? כמדומה שהתשובה ברורה. תשובה אמיתית מאהבה היא כזו שהופכת את העבר לרגע מלמד ומטמיעה בגללו משהו שלא היינו עושים בדרך אחרת.

אגרות קודש ח"כ/עמוד צו: כותבת שכאילו אין מה לתקן בזה [על העדר שמירת טהרת המשפחה], והוא היפר יסוד אמונתנו שאין דבר העומד בפני התשובה ... ועוד וגם זה עיקר, שהתיקון לעניין בלתי רצוי הוא על ידי הוספת עניין רצוי ולא בהוספת עוד עניין בלתי רצוי כמו עצבות וייאוש. בנוגע לפועל, תשתדל בהסברת העניין דחוקי וטהרת המשפחה בסביבתה, בין מכירותיה וידידותיה.

וכך לכל אדם באותו עניין שצריך תיקון. המהפך המשמעותי ביותר הוא לקבל החלטה להפוך את הרגע הבעייתי לרגע של עלייה וכך מתברר שמעולם לא הייתה ירידה והיא עצמה התחלת העלייה.

אנו מבקשים מהקב"ה כי יניף זרועו הגדולה ויראה לכולנו כיצד התמודדויות הגלות היו כולן הזעזועים לקראת הגאולה השלמה ונזכה לפתוח את תשפ"ב עם תרועת השופר של משיח צדקנו ובקרוב ממש.

**כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**